

גיליון נושא: 'גילוי סודות של אחרים'

בס"ד, יום ג' פרשת וארא, כ"ו טבת תשע"ז. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות. מסכת ב"ב דף לט. לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה. להצלחת הרך הנולד ב'מזל טוב' מרדכי מאיר הי"ו בן הרב נתנאל שליט"א. זה הקטן גדול יהיה, כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

פנינים

הקלטת סתר

מידי תקופה העולם רועש מהקלטה כזו או אחרת המודלפת לתקשורת, ודנו הפוסקים האם מצד הדין מותר להקליט את חברו שלא בידיעתו למטרת פרסום, והאם כאשר כבר הוקלט יש איסור להאזין להקלטה.

דעת הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א (חשוקי חמד ב"מ דף כט): כלפי להקליט חברו שלא בידיעתו, שיש במעשה זה כמה איסורים: וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ פְּמוֹךְ (ויקרא יט יח), איסור מגלה סוד האמור בדברי הגמרא (יומא דף ד:): "בל יאמר". ואם חברו אינו יודע מההקלטה עובר גם על איסור גניבת דעת. וציין שם כמה אופנים להיתר. ואחד מהם שאם יש חשש שחבירו חפץ להזיקו, ומציל את עצמו על ידי ההקלטה, מותר להקליט את הנאמר כדי להציל עצמו, דלא גרע מדין "עביד איניש דינא לנפשיה".

ועיין משנה הלכות (ח"ז סימן רע"ג) שמחלק בין מדבר ביחידות עם חברו שאסור להקליטו אפילו לעצמו, שמא יתגלגל נזק לחבירו. אבל כאשר מדבר ברבים, אם מקפיד שלא יקליטו אסור. אבל בסתמא מותר, ומכל מקום שב ואל תעשה עדיף. ורק אם ברור שאינו מקפיד, או ברבים בזמננו אפילו בסתמא שמצוי שמקליטים, מותר.

לענין הקלטת שיעור תורני ללא הסכמת המדבר, עיין בשו"ת אג"מ (חלק ד' סימן ג' אות י"ט) ובחשוקי חמד (ב"מ דף כט): ❖

'אפי תלתא'

מבואר בגמ' (ב"ב דף לט. ערכין דף טז.) "אמר רבה בר רב הונא: כל מילתא דמיתאמרא ב'אפי תלתא', לית בה משום לישנא בישא; מאי טעמא חברך חברא אית ליה, וחברא דחברך חברא אית ליה". במאמר זה נדון, האם מותר לגלות סודות של אחרים, ויש לזה כמה מקורות בש"ס.

1. גילוי של הבעלים

המקור הראשון: הוא מסוגיא זו של 'אפי תלתא', לפי דעת רש"י (ערכין ריש דף טז. ד"ה דמתאמרא), וכן פירש רבינו גרשום מאור הגולה (שם), "מכיון שהבעלים אמרוה בפני ג', לכן המגלה אותה אינו עובר בלשון הרע, שזה גילה תחילה דעתו שאם מגלה אותו אינו חושש, ומידע ידע דסופו להגלות".

וביאר החפץ חיים (כלל ב') בכוונת רש"י, שמדובר בדבר שאינו לשון הרע, אלא שסיפר לו מדברי עסקיו וכדומה. [דיש בזה משום גילוי סוד וכמפורש ברבינו יונה בסוף דבריו] אלא כיון דאמר לו בפני ג' אמרינן דאינו חושש שיתגלה. עוד כתב שם החפץ חיים שיתכן דכוונת רש"י למקרה שסיפר על עצמו לשון הרע בפני ג', דידיע דסופה להתגלות ואינו מקפיד, ולכן אין איסור לספר עוד וכדעת רשב"ם, וכתב שם דהוא דחוק.

לפירוש זה, נחלקו מי "הבעלים" להתיר את הלשון הרע; דעת המחצית השקל (או"ח סי' קנ"ו ד"ה בפני ג'), העמק שאלה (שאלתא כ"ח אות ה'), עלי באר (אות ט'), והיד קטנה שבעלים הכוונה על המספר לשה"ר (כמו לפי המהלך של הרשב"ם). אבל החפץ חיים (באר מים חיים ס"ק ג' ד"ה ויש, ס"ק ד' ד"ה דאם, עי' סעי' י"ג וס"ק כ"ח) פירש דקאי באדם שמדבר על עצמו.

עי' סעי' י"ג וס"ק כ"ח) פירש דקאי באדם שמדבר על עצמו.

2. הולך רכיל מגלה סוד

המקור השני: בספר משלי (יא יג) נאמר "הולך רכיל מגלה סוד ונאמן ריח מכסה דבר", וכן: (שם כ, יט) "גולה סוד הולך רכיל".

ומבואר בגמ' (יומא דף ד:): "מנין לאומר דבר לחברו שהוא בבל יאמר, עד שיאמר לו לך אמור, שנאמר ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (ויקרא א, א). ופירש רש"י: (יומא ד: ד"ה שהוא) "לא אמור הדברים, אלא אם כן נתן לו רשות".

מדברי המאירי (יומא ד: ד"ה ממה) נראה כי זו הלכה בהלכות דרך ארץ: "ממה שנאמר שם לאמר, כלומר שאמר לו דברים אלו על מנת שיאמרם, למדנו דרך ארץ למי שאומר דבר לחברו, אף על פי שלא מסרה לו בסוד - שהוא בבל יאמר, אלא אם כן אמר לו בעל דבר שהוא אומר לו אותן הדברים בלך אמור". ומשמע שלא מדובר ב"סוד" שגילוי יגרום נזק, וגם אין בזה איסור רכילות - אלא שכל עוד שהמספר לא נתן רשות לספר את מה שאמר, השומע "בבל יאמר".

אמנם רבינו יונה (בספרו שערי תשובה פרק ג' אות רכה) כתב: "וחייב האדם להסתיר הסוד אשר יגלה אליו חבירו דרך סתר, אף על פי שאין בגילוי הסוד הוא ענין רכילות, כי יש בגילוי הסוד נזק לבעליו וסיבה להפר מחשבתו, כמו שנאמר (משלי טו, כב) הַפֶּר מִחֻשְׁבוֹת בְּאֵין סוֹד. והשנית, כי מגלה הסוד אך יצא מדרך הצניעות, והנה הוא מעביר על דעת בעל הסוד".

3. דיוני בית הדין

המקור השלישי: עוד מבואר במסכת סנהדרין (במשנה דף כט. ובגמ' דף לא.) שאסור לדיין לגלות סודות שנאמרו בין כתלי בית הדין: "מנין לכשיצא, לא יאמר הריני מזכה וחברי מחייבים, אבל מה אעשה שחברי רבו עלי, תלמוד לומר לא תלך רכיל בעמך (ויקרא יט טז), ואומר הולך רכיל מגלה סוד (משלי יא יג). ומסופר שם בגמרא: "ההוא תלמידא דנפיק עליה קלא דגלי מילתא דאיתמר בי מדרשא בתר עשרין ותרתינן שנין, אפקיה רב אמי מבי מדרשא, אמר דין גלי רזיא". ופירש רש"י: "דבר לשון הרע היה".

דברי הגמרא ביומא והגמרא בסנהדרין הובאו להלכה בסמ"ג (לא תעשה ט), אולם הרמב"ם והשו"ע לא הזכירו דין זה.

המקור הרביעי: מסופר בגמ' (שבת לג:): מסופר על יהודה בן גרים ששמע את שיחתם של רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בר יוחאי, וסיפר את הדברים "לתלמידיו או לאביו ואמו, ולא השמיעם למלכות, ונשמעו על ידו למלכות" (רש"י שם ד"ה וסיפר) ובגלל זה גזרו מיתה על רשב"י והוכרח לברוח למערה.

הרמב"ם (דעות פרק ז' הלכה ה') לומד מדברי הגמרא כי "המספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו, ואפילו להצר לו או להפחידו, הרי זה לשון הרע". ומוסיף הרמב"ם: "ואם נאמרו דברים אלו בפני שלשה כבר נשמע הדבר ונודע, ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת, אין בו משום לשון הרע, והוא שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר".

ובהגהות מיימוניות (שם) הביא את דברי הגמרא ביומא "מנין לאומר דבר לחברו שהוא בבל יאמר, עד שיאמר לו לך אמור", וכן למד מדברי הגמרא במסכת סנהדרין ש"אם האומר הזהיר שלא לומר את דבריו, אפילו אמרו בפני רבים, יש בו משום לשון הרע". וכן הביא את הגמ' שלא יאמר אני מזכה וחברי מחייבין.

4. קביעת ההלכה

הנה המג"א (סימן קנו ס"ק ב', בפירוט כל הדינא דגמ') מעתיק להלכה את דברי ההגהות מיימוניות והסמ"ג, כאשר מביא את הגמ' (יומא דף ד:): האומר דבר לחבירו אסור לאומר עד שיאמר לו לך אמור, משמע שהבין שזה דין גמור. ואף החפץ חיים (כלל ט' סע' ו') העתיק להלכה את דברי הגמרא ביומא: "האומר לחברו איזה דבר, אסור לו לספר אחר כך לאחרים, אלא אם כן נתן לו רשות על זה, ודווקא אם הוא דבר דלית ביה לישנא בישא".

סודות נעלמים

שאלה: האם מותר לספר ולגלות את הסודות הכמוסים שיש לאנשים; הן **לטוב** (זכה בפייס, שידוך שמתקדם, התארס בסוד, עסקי מצליחים, שיפוץ בית, רמת חיים גבוהה), והן **למוטב** (ירד נכסיו והפסיד את כל כספו, עזב שידוך, פרוד, התגרש, 'לא יוצלח' בעסקים, חולה במחלה, אחד מבני המשפחה התקלקל מהאינטרנט, יש לו ילד 'תסמונת דאון', לוקח כדורים), האם יש איסור לגלות או שזה רק בגדר הנהגה טובה, והאם יש חילוק אם אמר בפירוש שמקפיד שלא יגלו או לא אמר בפירוש, והאם יש חילוק בין אדם ששמע ממנו לאדם ששמע מאיש אחר (ח.ש.).

עוד יש לדון, כאשר **רב או מו"צ** חידש הוראה לא צפויה. דיין בבית דין חתם על פסק דין תמוה. ראש **ישיבה** סלל מהלך נועז בסוגיא סבוכה. **אדמו"ר** אימץ הנהגה מוזרה. **מחבר ספר** כתב בספרו חידוש לא מקובל. האם אסור לספרו משום הולך רכיל מגלה סוד, או דילמא כיון שפועל מעשיו קבל עולם ומלואו אינו בגדר סוד, ומותר לגלותו לאחרים כי איהו דאזיק אנפשיה.

זה ודאי, שאם מוסיף תבלין לסיפור ומפרש את הדברים לגנאי ודאי אסור, כמפורש **בחפץ חיים** (כלל ה' סעיף יב) שאסור להגיד שאינו חכם שאינו עשיר שאינו גיבור. ולא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים שמגנהו בפי השומעים, ובאמת אינו גנאי. אבל הנדון כאשר מספר רק את העובדות, ומה שהפרסום מזיק ומצער הוא מחמת שהאדם מקפיד על כך ואינו רוצה שאנשים ידברו מה קורה אצלו בבית (לא ליתרע מזליה, חשש עין הרע, לא נעים, לחשושים מאחורי הגב, וכו'). וכל מה שהוזכר בחפץ חיים האיסור לגלות סוד, מדובר באופן שבעל הסוד גילה לו בתנאי או באומדנא שלא לגלותו, אבל במקרים הנ"ל הסוד נודע לו מגורם שלישי.

תשובה: כלפי חולי, מבואר **בגמ'** (ברכות דף נה:): שרבא אמר ביום הראשון לא לגלות כי היכי דלא ליתרע מזליה, ביום השני אמר לגלות לכולם דכתיב (משלי כד יז) **בְּנֶפֶל אוֹיְבֶךָ אֶל תִּשְׁמַח וּבְכַשְׁלוֹ אֶל יִגַּל לְבָבְךָ: פֶּן יִרְאֶה ד' וְרַע בְּעֵינָיו וְהָשִׁיב מַעְלָיו אָפוֹ.** אכן לא כתוב שם מה הדין אם אינו מסכים, ועיין בחשוקי חמד (יומא ד:): מה שכתב בזה.

לענין בני זוג שהתגרשו, מצאנו בזה מחלוקת הפוסקים, **שיטת האוסרים:** לדעת הגר"א **נבצל** שליט"א (משנה ברורה ביצחק יקרא חלק ו' בסופו עמוד ד') אין היתר לספר על זוג שהתגרשו כשאינו לתועלת, שהרי מבואר **ברש"י** (קידושין נ. ד"ה לא ניחא) שהגירושין גנאי למתגרשים. וכן שמעתי **מגאון מופלג** שליט"א, שפשוט שאסור לדבר על הצרות של השני, וזה לשון הרע גמורה כיון שזה מיצר לו.

שיטת המתירים: כתב בשו"ת **לחפץ בחיים** (חלק א' סימן לא, ועיין שם סימן כז) שאין איסור לספר על פלוני שהתגרש או עזב שידוך, מפני שהדבר מפורסם או עתיד להתפרסם, אלא שיש להקפיד על תנאי ההיתר שנאמרו לגבי 'אפי תלתא' ואין לכוון לגנות ולגלות את הדבר יותר.

וכן שמעתי **מחכם אחד** שליט"א שמותר, משום שרק מספר את המציאות כפי שהיא ללא פרשנות של גנאי, והרי זה דומה לראובן שיספר לשמעון שלוי נמוך מאוד או גבוה מאוד זה ברור שמותר, כיון שזה גלוי לכל. וגם המציאות שפלוגי התארס בסוד או פרוד או גרוש, זו מציאות מפורסמת, ואין כאן חפצא של לשון הרע כל זמן שאינו מפרשו לגנאי. ובוודאי יש כאן את ההיתר של 'אפי תלתא' כאשר יתקיימו 7 תנאי ההיתר (צ.פ.). ועוד שהמגורש חפץ שהציבור ידע מכך, כדי שיציעו לו שידוך אחר, ולא יהא אי נעימות כשישאלו אותו על אשתו, או מה שלום השווער, וכדומה (ב.ח.ג.).

נקודה למחשבה: כתב בספר **נחלי דבש** (חפץ חיים דרשו רכילות כלל ג' הערה 7), שאף שעצם העובדה שהתגרשו אינה אסורה משום לשון הרע, מכל מקום צריך שיקול דעת גדול לפני שמספרים, מפני שעל פי רוב נשמע ממילא גנאי על הבעל או על האשה. וכתב **בחובת הלבבות** (שער יחוד המעשה פרק ה' עמוד לג) שאסור להרבות בדברים על אנשים אחרים גם כשאינו דיבור של גנאי. וציין שם **בפתחי לב** למשנה (אבות א' יז) וכל המרבה דברים מביא חטא. ומבואר **בגמ'** (ב"ב קסד:): לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו.

לסיכום: לאיש נרגן אסור לספר בכל אופן, כי כל דבר מפרש לגנאי, ואם הוא אוהבו מותר שודאי יפרשנו לשבח (א.מ.פ.). ובאדם סתם אין נכון לקבוע מסמרות ולתלות כל הנדונים זה בזה, אלא צריך לעשות שאלת חכם על כל נדון בפני עצמו, ובכל מקרה לגופו, כי זה תלוי מי אומר, איך אומר, מה אומר, ובאיזה הקשר נאמר. ובאופן עקרוני יש לחלק ולאסור מדין לשון הרע, במקרה שצפוי שיגרם נזק כאשר יודע לציבור. ולהתיר במקרה שאין לו כלל נזק, וסתם אינו חפץ שידעו. ❖

אמנם במקום אחר כתב החפץ חיים (כלל ב באר מים חיים כז), כי דברי הגמרא ביומא הם "מידה טובה בעלמא שצריך האדם להרגיל עצמו בזה בכל גווני כדי שלא יבוא לעולם לקלקול על ידי זה, אבל כאן איירינן לענין איסור לאו של לשון הרע. ובהאי ניחא שלא הביא הרמב"ם ז"ל האי דינא ביומא" [כי אין זה איסור אלא "מידה טובה בעלמא"].

[לכאורה יש כאן סתירה; שלפי דעת המג"א והחפץ חיים בכלל ט' מדובר בדין גמור. ואילו לדעת החפץ חיים בבמ"ח כלל ב' אות כז זה מעלה בעלמא (א.א.). ואולי יש לחלק, שרק אם אומר להדיא שלא לגלות אז אסור מדינא, אבל אם אמר בסתמא אז אינו איסור כי אם מידה טובה בעלמא].

והוסיף: "ועוד אפשר לומר, דמאי דאמרינן שהוא בבל יאמר, דווקא אם הכניסו לביתו ביחיד, דמשמע קצת שהוא מקפיד בדבר שלא יתגלה, דומיא דהתם דהכניסו הקב"ה לאוהל מועד ביחיד. אבל אם סיפר לו בחוץ, דלא היה שום גילוי מילתא כלל דמקפיד, אז תלוי רק בזה, אם יוכל להיות לו קצת ריעותא על ידי זה שיגלה, אסור אם לא שסיפר לו ב'אפי תלתא'. ואם לאו, מותר".

החפץ חיים (ח"ב הלכות רכילות כלל ח סע' ה) מביא להלכה גם את דברי הגמרא בסנהדרין והשערי תשובה "וחייב אדם להסתיר הסוד אשר יגלה לו חברו דרך סתר, אף על פי שאין בגילוי הסוד ההוא ענין רכילות, כי יש בגילוי הסוד נזק לבעליו וסיבה להפר מחשבתו, גם בזה הוא יוצא מדרך הצניעות ומעביר על דעת בעל הסוד". **ובבאר מים חיים** (שם) הוסיף: "ודבר זה הוא חמור הרבה יותר מסתם אבק לשון הרע ורכילות, וכן מוכח ברבנו יונה שם".

והוסיף **בשבילי חיים** (שם אות ד') דמוכח מדברי רבינו יונה שאין בגילוי סוד קשר ממש עם ענין הרכילות. ומה שהביאו בחלק רכיל, מפני שמידה זו מרגילה את האדם להיות הולך רכיל.

סיכום הגיליון:

5. דינים העולים

אם גילה לו את סודו, **והתנה** שלא יגלה אסור בכל אופן לגלות משום הולך רכיל מגלה סוד. אם גילה סודו **ולא התנה** עמו או ששמע סודו מאיש אחר, יש בזה חילוקי דינים ויובא בזאת הסיכום משו"ת לחפץ בחיים (חלק ב').

א. סוד שאין שום ריעותא אם יתגלה - אם מגלה עובר על "בל יאמר" [האמור בדברי הגמרא ביומא].

ב. סוד שיש קצת ריעותא לבעליו אם יתגלה - עובר על מה שכתוב "גולה סוד הולך רכיל" ועל "הולך רכיל מגלה סוד".

ג. סוד שמזיק לחברו בגופו או בממונו או מיצר לו ומפחידו, לדעת הרמב"ם הוא איסור דאורייתא, ואילו לדעת רבינו יונה אינו איסור מן התורה אלא בגדר גילוי סוד. ❖

מערכת הגיליון מברכת את הבחור החשוב אבא חיים וכסלר נ"י לרגל בואו

בברית האירוסין עב"ג בשעטו"מ.

יהי רצון שתזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה.

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823

הנושא לשבוע הבא; גיליון מספר 97 יום ג' פרשת בא ד' שבט תשע"ז.

נתינת גט בכפיה - מסכת בבא בתרא דף מה.

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה;

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות'

ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

